
PHÁT HUY VAI TRÒ, THỂ MẠNH CỦA INTERNET VÀ DƯ LUẬN XÃ HỘI TRỰC TUYẾN ĐỐI VỚI CÔNG TÁC PHÒNG, CHỐNG THAM NHŨNG, TIÊU CỰC

Vũ Trọng Lâm

Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật

Email: lamvutrong9@yahoo.com

Mã bài báo: JED-1401

Ngày nhận: 09/01/2024

Ngày nhận bản sửa: 12/02/2024

Ngày duyệt đăng: 10/3/2024

Mã DOI: 10.33301/JED.VI.1401

Tóm tắt:

Sự phát triển của công nghệ thông tin đã tạo ra một cuộc cách mạng trong công nghệ truyền thông; từ đó dẫn đến những biến đổi chưa từng có trong đặc điểm của dư luận xã hội. Việc phát huy thể mạnh của internet và dư luận xã hội trực tuyến trong các hoạt động chính trị - xã hội nói chung và trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực nói riêng đang là mô hình được các quốc gia trên thế giới quan tâm, ứng dụng, triển khai và đã thu được những kết quả bước đầu quan trọng. Bài viết phân tích các đặc điểm và chức năng giám sát của dư luận xã hội trực tuyến, đề xuất các giải pháp tận dụng, phát huy thể mạnh của internet và dư luận xã hội trực tuyến trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

Từ khóa: Internet; dư luận xã hội trực tuyến; phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

Mã JEL: K00, P30

Promoting the internet role and online social opinion in preventing corruption and negativity

Abstract:

The advancement of information technology has sparked a communication technology revolution, resulting in profound changes in the nature of social opinion. Many countries have adopted a model emphasizing the use of the internet and online social opinion in various socio-political endeavors, particularly in the fight against corruption and negativity. This article analyzes the features and supervisory capabilities of online social opinion, offering solutions to make use of the advantage of internet and online public opinion in preventing corruption and negativity.

Keywords: Internet; online social opinion; prevent corruption and negativity

JEL codes: K00, P30

1. Đặt vấn đề

Internet đã thâm nhập vào công việc và cuộc sống của con người như một phần không thể thiếu, ảnh hưởng sâu sắc và làm thay đổi diện mạo và mô hình hoạt động của mọi lĩnh vực. Trong thực tiễn hiện nay, những làn sóng hỗn loạn của internet đang ập vào đời sống xã hội và cũng đang tác động trực tiếp đến mô hình phòng, chống tham nhũng truyền thống. Lý do để “internet chống tham nhũng, tiêu cực” có thể trở thành một khái niệm với nội hàm rõ ràng là vì thực chất nó tích hợp 3 khía cạnh, đó là: *Internet*, *dư luận* và *năng lực quản trị*. Có ý kiến cho rằng, internet là một môi trường có thể đem lại tai họa cho hoạt động của hệ

thống chính trị đất nước; nhưng cũng không ít quốc gia đánh giá internet là “một vũ khí lợi hại” trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

Nhìn từ mặt tích cực, với các tính năng mở, minh bạch và nhanh chóng, internet đã trở thành một “đồng minh tự nhiên” trong cuộc chiến phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Do đó, phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet là một hình thức giám sát mới của quần chúng, nó tận dụng đặc điểm đông người, sức mạnh của internet, để hình thành các điểm nóng dư luận xã hội, biến nó trở thành công cụ hỗ trợ đắc lực cho các cơ quan hữu quan phát hiện, xác minh, xử lý các đối tượng có hành vi tham nhũng, tiêu cực, nhằm ngăn chặn, kiềm chế và trừng trị hiệu quả hành vi tham nhũng, tiêu cực; thực hiện giám sát hoạt động quản trị và kiểm soát quyền lực đối với các tổ chức, cá nhân trong và ngoài hệ thống chính trị thông qua công nghệ mạng và tác động dư luận do nó gây ra. Internet tiếp thu ý kiến của công chúng, tích hợp hiệu quả trí tuệ và ý kiến của người dân, đồng thời hình thành một môi trường xã hội dân chủ cho những sự tương tác tích cực, từ đó tạo ra sự giám sát rộng rãi đối với hoạt động quản trị, sử dụng quyền lực của các cá nhân, tổ chức, cơ quan, đơn vị. Mặt khác, internet còn cung cấp một nền tảng mới, một cách thức giao tiếp, đối thoại mới cho phép các cơ quan hữu quan, các nhà lãnh đạo, các nhà hoạch định chính sách nắm bắt dư luận xã hội, tâm lý người dân một cách rõ ràng, hợp lý và toàn diện hơn, nhằm thực hiện đúng mục tiêu; từ đó, từng bước nâng cao năng lực lãnh đạo, quản trị, điều hành, nhằm giảm thiểu và loại bỏ khả năng tham nhũng, tiêu cực trong nội bộ.

Nhìn từ mặt tiêu cực, phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet cũng là “con dao hai lưỡi” và không thể bỏ qua những nhược điểm lớn như: (1) *Hoạt động phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet thường mất trật tự* nếu không có khung pháp lý, cơ chế quản lý hữu hiệu đối với dư luận xã hội trực tuyến, không có quy định mang tính ràng buộc pháp lý đối với người dùng internet. Điều này dẫn đến tình trạng hỗn loạn thông tin, thật giả lẫn lộn, phản tuyên truyền và tuyên truyền sai lệch liên quan đến tham nhũng, tiêu cực; (2) *Phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet không có độ tin cậy cao*, do công cụ cơ bản để phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet là máy tính được kết nối mạng; khi phát hiện thông tin không chính xác, hoặc bịa đặt, có thể xác định được địa chỉ IP của máy tính, nhưng không xác định được con người cụ thể; đặc biệt với những địa chỉ IP có máy chủ ở nước ngoài thì khó có phương án kỹ thuật cũng như pháp lý để ngăn chặn, trừng trị những đối tượng tung tin giả mạo, sai trái, kích động về hoạt động phòng, chống tham nhũng, tiêu cực...

Mặc dù vậy, ngày nay, internet và sự giám sát của dư luận xã hội trực tuyến vẫn được xem là một hình thức giám sát của quần chúng, có vai trò ngày càng quan trọng; là kênh giám sát rộng mở của nhân dân; là kênh thực hiện dân chủ xã hội, thể hiện quyền được biết, được tham gia bày tỏ và giám sát của quần chúng thông qua môi trường internet. Trên tinh thần quyết liệt, kiên quyết, kiên trì đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, Đại hội XIII của Đảng đã nhấn mạnh chủ trương dựa vào mọi cơ quan, đoàn thể, tổ chức và đặc biệt là quần chúng nhân dân tham gia vào công tác phòng, chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực. Đảng ta yêu cầu: “Phát huy vai trò, trách nhiệm của các cơ quan và đại biểu dân cử, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội, nhân dân và cơ quan truyền thông, báo chí trong đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí; nâng cao hiệu quả phát hiện và xử lý tham nhũng, lãng phí” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021a, 196); đồng thời: “cần có cơ chế khuyến khích và bảo vệ người tố cáo hành vi tham nhũng, lãng phí” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021b, 146). Trước đó, Bộ Chính trị đã ban hành Chỉ thị số 27-CT/TW ngày 10-01-2019 “Về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác bảo vệ người phát hiện, tố giác, người đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực”, thể hiện quan điểm “bảo vệ người tố cáo là trách nhiệm của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội”.

Mặt khác, Đảng ngày càng chú trọng việc mở rộng dân chủ, thực hành dân chủ, xây dựng và thực hiện các chủ trương làm phong phú các hình thức thực hành dân chủ và mở rộng sự tham gia chính trị một cách có kỷ cương của mọi tầng lớp nhân dân trong tất cả các lĩnh vực, trong đó có công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Hội nghị Trung ương 6 khóa VI đã đưa ra một trong năm nguyên tắc chỉ đạo công cuộc đổi mới là: “Dân chủ phải đi đôi với tập trung, với kỷ luật, pháp luật, với ý thức trách nhiệm công dân. *Dân chủ phải có lãnh đạo*, lãnh đạo để phát huy dân chủ đúng hướng; mặt khác phải lãnh đạo bằng phương pháp dân chủ trên cơ sở phát huy dân chủ. Dân chủ với nhân dân nhưng phải nghiêm trị những kẻ phá hoại thành quả cách mạng, an ninh trật tự và an toàn xã hội” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2007, 592). Bên cạnh việc xác định “dân chủ là bản chất, là động lực, mục tiêu của chủ nghĩa xã hội”, việc Đại hội XIII của Đảng bổ sung mối quan hệ lớn thứ mười *giữa thực hành dân chủ và tăng cường pháp chế, bảo đảm kỷ cương xã hội* vào hệ

thống các mối quan hệ lớn cần giải quyết trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta là một minh chứng mạnh mẽ nhất cho quyết tâm chính trị này của Đảng.

Tuy nhiên, cho đến nay, trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, chúng ta cơ bản vẫn chưa tận dụng hiệu quả không gian vô tận của sức mạnh internet cho công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Trong khi đó, các đối tượng cực đoan, các thế lực thù địch vẫn hàng ngày, hàng giờ sử dụng nó, giả danh tuyên truyền phòng, chống tham nhũng, tiêu cực để bôi nhọ, nói xấu, xuyên tạc, bịa đặt về sự liêm chính của hệ thống chính trị, vu khống đội ngũ cán bộ các cấp tham nhũng, tiêu cực, suy thoái, biến chất. Điều này tạo ra một “khoảng trống” lớn trong công tác phòng, chống tham nhũng, mà cụ thể nhất là “khoảng trống” về tuyên truyền trong cuộc chiến chống “giặc nội xâm”, đấu tranh phản bác các thông tin sai trái, thù địch về công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực ở nước ta hiện nay; “khoảng trống” trong huy động sự tham gia giám sát của các tầng lớp quần chúng nhân dân, cũng như “khoảng trống” trong hoạt động điều tra, nắm bắt thông tin, chứng cứ về tham nhũng, tiêu cực của các cơ quan kiểm tra, giám sát, kỷ luật đảng, nội chính, tư pháp.

Bởi vậy, yêu cầu cấp thiết hiện nay là cần tận dụng, phát huy thế mạnh của internet và dư luận xã hội trực tuyến trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

2. Cơ sở lý thuyết

Không gian mạng cũng giống như xã hội thực, thúc đẩy tự do, dân chủ, nhưng cũng phải tuân thủ các quy định pháp luật. Cần tôn trọng quyền trao đổi ý kiến, bày tỏ ý chí của cư dân mạng và dư luận xã hội trực tuyến; đồng thời với xây dựng môi trường mạng an toàn, lành mạnh theo pháp luật, quyền và lợi ích hợp pháp của cư dân mạng được bảo đảm (Vũ Trọng Lâm, 2022). Để phát huy đúng đắn, hiệu quả vai trò của internet và dư luận xã hội trực tuyến đối với công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, cần phải xuất phát từ đặc điểm của truyền thông và dư luận xã hội trực tuyến, phát huy ưu điểm, khắc phục nhược điểm, sử dụng hợp lý vai trò *giám sát của dư luận xã hội trực tuyến* trong phòng, chống tham nhũng, tiêu cực.

2.1. Đặc điểm của truyền thông và dư luận xã hội trực tuyến

Công nghệ thông tin hiện đại mà điển hình là internet, là một trong những công nghệ quan trọng mà nhân loại đạt được trong thế kỷ XX. Sự phát triển của nó đã tạo ra một cuộc cách mạng trong công nghệ truyền thông, khiến truyền thông có những bước chuyển đột phá, làm thay đổi, định hình lại cách nghĩ, cách làm, cách sống và quan niệm về hệ giá trị của con người. Bất luận con người chủ động hay thụ động tham gia vào vòng xoáy của thời đại số, thì dư luận xã hội đã có những bước chuyển căn bản từ cơ chế hình thành, phương thức truyền tải đến vai trò, chức năng; theo đó, dư luận xã hội trực tuyến cũng được hình thành và có những đặc điểm mới so với dư luận xã hội truyền thống.

a) Về cơ chế hình thành dư luận xã hội trong môi trường truyền thông trực tuyến

Trước hết, các phương tiện truyền thông trực tuyến đã phá vỡ sự cố hữu về chủ thể cung cấp thông tin trước đây cũng như các khái niệm về không gian, thời gian; từ đó, phá vỡ sự độc quyền của kênh truyền thông chính thống đại diện cho “tiếng nói” của nhà nước như trước kia. Bởi lẽ về mặt lý thuyết, sự bình đẳng trong môi trường internet làm cho ai cũng có thể trở thành phóng viên, người đưa tin, “dư luận viên”... và đều có thể làm dư luận dậy sóng. Đây là một điều không tưởng trong thời đại truyền thông phi kỹ thuật số trước kia.

Thứ hai, truyền thông - thông tin trực tuyến mang đặc tính ảo. Trong không gian internet, mọi người đều không cần thể hiện đúng danh tính của họ, có sự tự do và thoải mái hơn trong việc trao đổi thông tin, bày tỏ ý kiến. Trong không gian ảo, các cuộc gặp gỡ, giao lưu, tương tác một cách tự nguyện và ngẫu hứng có thể dễ dàng, làm cho dư luận xã hội trực tuyến sôi động và phức tạp, khó xác định, khó giám sát, khó quản lý.

Thứ ba, bản chất tương tác mạnh mẽ của truyền thông trực tuyến đã thúc đẩy và gia tăng tốc độ lan tỏa, phổ biến của dư luận xã hội. Giao tiếp trực tuyến là hình thức giao tiếp hai chiều, tức thời và có sự tương tác mạnh mẽ, đồng thời có thể kích thích mong muốn tham gia của mọi người. Truyền thông trực tuyến có thể phản hồi nhanh chóng, dễ dàng kết nối, có khả năng chuyển đổi và tích hợp rất cao, làm cho tốc độ hình thành dư luận diễn ra nhanh chóng, mức độ phổ biến, lan truyền dư luận mạnh mẽ, sâu rộng; hay nói cách khác, truyền thông internet dễ dàng tạo ra “*hiệu ứng quả cầu tuyết lăn*”¹ trong dư luận xã hội.

Thứ tư, tính chất mở của truyền thông trực tuyến thúc đẩy sự kết nối nhanh chóng, đa chiều của dư luận

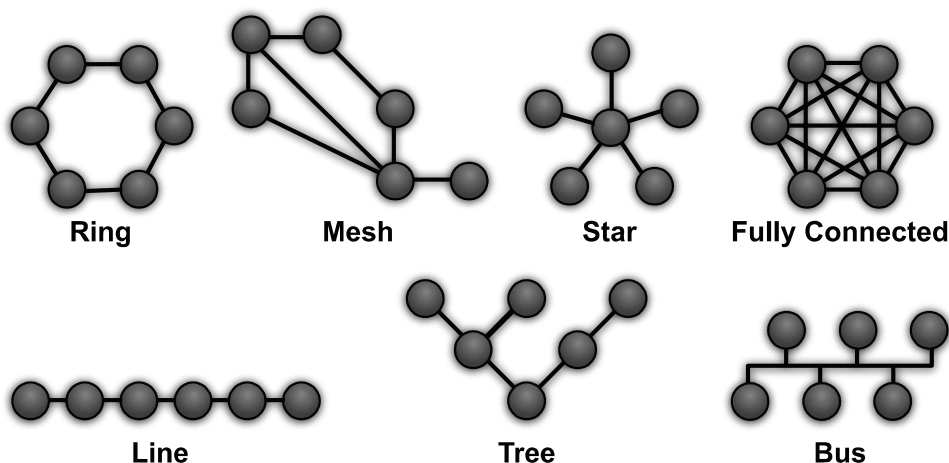
xã hội. Các phương tiện truyền thông trực tuyến đã phá vỡ giới hạn về thời gian và không gian, thay đổi phương thức liên lạc dựa trên các mối quan hệ xã hội cụ thể trước đây, một nhóm người ban đầu xa lạ với nhau nhưng có thể nhanh chóng hình thành hội nhóm trong một thời gian ngắn vì một lý do nào đó, tạo thành một nhóm dư luận nhất định. Từng thông tin được truyền đến công chúng bằng những cách khác nhau, được công chúng chú ý và đánh giá công khai, minh bạch thông qua các con đường truyền tải khác nhau. Tính mở của internet mang đến sự minh bạch cao, để quá trình phát sinh, phát triển của dư luận được thể hiện. Đồng thời, do không có rào cản về thể chế hoặc tư tưởng trong không gian mạng, nên các ý tưởng, quan điểm và hệ giá trị khác nhau có cơ hội, điều kiện, không gian để bộc lộ; các tầng lớp khác nhau, các lĩnh vực khác nhau, các loại dư luận khác nhau cũng có thể dễ dàng giao lưu, đan xen, xâm lấn lẫn nhau; chúng có thể hòa hợp nhưng cũng có thể đối đầu nhau, tạo ra một môi trường dư luận đa chiều, quan hệ chằng chịt. Những thay đổi trong cơ chế hình thành nói trên làm cho dư luận xã hội trực tuyến có tính tản mát, dễ biến động và phức tạp.

b) Về cách thức phổ biến, lan tỏa thông tin của dư luận xã hội trực tuyến

Internet được hình thành từ sự kết nối của nhiều mạng cục bộ ở các quốc gia khác nhau trên thế giới và hệ thống máy tính được kết nối mạng. Chính vì thế, internet ngay từ đầu đã không có chủ sở hữu và người quản lý cốt lõi. Nó là một không gian vô tận và không thể tìm thấy trung tâm cũng như vòng tròn ngoại biên của nó. Do đó, internet cùng với các phương tiện truyền thông xã hội mới đã thay thế chế độ liên lạc truyền thống, không chỉ “lấy người giao tiếp làm trung tâm” như trước đây mà còn xuất hiện nhiều dạng kết nối khác như: “điểm với điểm”, “điểm với diện”, nhiều điểm với nhau; có kết nối đường thẳng (line), kết nối trực tuyến (bus), kết nối hình cây (tree), kết nối hình sao (star), kết nối vòng tròn (ring), và các dạng kết nối khác... tạo nên một mạng internet liên kết chung vô cùng phức tạp, nhiều tuyến, đa chiều, đan xen, phức hợp.

Chính vì điều này, internet đã dần dần đảm nhận vai trò của một công cụ phổ biến dư luận đa phương tiện, xuyên khu vực, liên cấp, và ngày càng trở thành một nguồn tạo ra dư luận, một trung tâm truyền tin để phổ biến dư luận, và một mặt trận mới để dư luận giám sát. Tuy nhiên, khác với các phương thức truyền thông truyền thống, những người làm truyền thông mạng có thể là một tổ chức hoặc một cá nhân và hầu hết họ không được đào tạo chuyên sâu như những người làm truyền thông truyền thống, không có tiêu chí và quy trình xuất bản thông tin chặt chẽ, khoa học. Đặc điểm này làm cho dư luận xã hội trực tuyến thêm bấp bênh, hỗn loạn và cảm tính.

Hình 1: Các cấu trúc liên kết mạng internet cơ bản

Nguồn: Internet

c) Về cách thức tổ chức hoạt động của dư luận xã hội trực tuyến

Trước tiên, chưa bao giờ sức mạnh của dư luận xã hội lại lớn như trong thời đại internet hiện nay. Với sự trợ giúp của các phương tiện truyền thông mạng, hiện tượng hô hào, kêu gọi sự ủng hộ từ cộng đồng mạng ngày càng trở nên phổ biến, và một “tia lửa” dư luận có thể nhanh chóng biến thành “đống lửa” ngùn ngụt cháy, không thể kiểm soát. Internet cung cấp một nền tảng rộng rãi và mạnh mẽ để công chúng tự do bày tỏ

ý kiến và quan điểm của mình, đồng thời, có vai trò tập hợp những ý kiến nằm rải rác ở khắp mọi nơi và có tác động lớn hơn đến các đối tượng mà dư luận xã hội muốn hướng đến. Hơn thế nữa, với internet, phạm vi, vai trò của dư luận xã hội cũng được mở rộng chưa từng có; mọi người có thể vượt qua ranh giới thời gian và không gian ban đầu, thu thập và truyền tải nhiều loại thông tin bất cứ lúc nào và dễ dàng can thiệp vào đời sống kinh tế, chính trị và xã hội của cá nhân, tổ chức, thậm chí của một quốc gia - dân tộc. Tính chất, đặc trưng của vùng địa lý trong dư luận xã hội ngày càng mờ đi, đồng thời với đó là xu thế quốc tế hóa dư luận trong nước và quốc nội hóa dư luận quốc tế; và điều này là điều kiện để xảy ra “hiệu ứng cánh bướm”² trong dư luận xã hội trực tuyến. Bên cạnh đó, tốc độ hoạt động của dư luận xã hội trực tuyến cũng nhanh chưa từng thấy. Tính tức thời và tính tương tác là đặc điểm nổi bật của truyền thông mạng nên quá trình hình thành, lan truyền và phản hồi dư luận được rút ngắn rất nhiều, tác động của dư luận đến đối tượng trở nên trực tiếp và nhanh chóng hơn. Những thay đổi nêu trên của truyền thông và dư luận xã hội trực tuyến làm cho nó có mức độ “sát thương” vô cùng to lớn.

2.2. Chức năng giám sát của dư luận xã hội trực tuyến

Internet đã làm thay đổi cách sống của con người, tác động sâu sắc đến đời sống chính trị, xã hội. Cư dân mạng sử dụng internet để tìm hiểu về các công việc của nhà nước, bày tỏ ý kiến, đưa ra đề xuất và thực hiện quyền giám sát dân chủ của họ, biến mạng ảo thành một nền tảng để giám sát thực sự. Có thể nói, giám sát của dư luận xã hội trên internet là một sự tiến bộ của thời đại, cũng là hiện thân của sự tiến bộ của dân chủ xã hội, ý nghĩa tích cực của nó là không thể nghi ngờ với những ưu điểm nổi bật riêng có mà không phương thức giám sát nào có thể so sánh được. Đó là:

a) Phạm vi giám sát vô cùng rộng lớn.

Chỉ cần có điều kiện cơ bản về công cụ kỹ thuật và mạng internet, có kỹ năng sử dụng mạng, thì mọi người dân thuộc mọi tầng lớp, ngành nghề, nhóm lợi ích có thể đứng trên các vị trí, góc độ khác nhau để thảo luận về công việc quốc gia, phản ánh các vấn đề xã hội, bày tỏ nhu cầu lợi ích, giám sát các hoạt động của đất nước, đặc biệt là hoạt động của đảng cầm quyền, của nhà nước cũng như hệ thống cán bộ, công chức, viên chức trong hệ thống chính trị đất nước thông qua mạng internet. Đồng thời, hoạt động giám sát của dư luận trên mạng có thể “vươn vòi” đến nhiều vùng, nhiều lĩnh vực, nhiều vấn đề khác nhau từ vi mô đến vĩ mô.

b) Hiệu quả giám sát vượt trội hơn.

Tính tức thời và tính kết nối, tương tác mạnh mẽ của internet giúp cho việc phổ biến, lan tỏa và phản hồi thông tin kịp thời và trực tiếp hơn, hiệu quả giám sát dư luận xã hội trực tuyến nhờ đó được cải thiện rất nhiều. Đây là lý do quan trọng khiến hình thức lấy ý kiến giám sát trực tuyến của nhân dân ngày càng được nhiều người đồng tình và áp dụng. Hàng loạt vụ việc bị dư luận xã hội phanh phui trên mạng thời gian gần đây đã được phản hồi hiệu quả trong thời gian ngắn, là minh chứng để các cơ quan, ban, ngành hữu quan nhanh chóng vào cuộc, điều tra, xử lý và thu hút sự quan tâm của công chúng. Điều này phản ánh đầy đủ mức độ hiệu quả trong giám sát của dư luận xã hội trực tuyến.

c) Hình thức giám sát linh hoạt hơn

Lượng thông tin khổng lồ được lưu trữ trên internet cung cấp vô số nguồn thông tin và cơ sở vật chất để thực hiện việc giám sát của dư luận. Từ mạng xã hội, báo chí trực tuyến cho đến các website, sự cùng tồn tại và tương tác của nhiều hình thức mạng làm cho các phương thức giám sát của dư luận xã hội trực tuyến trở nên đa dạng và linh hoạt hơn. Đồng thời, tính ẩn danh của internet cũng phát huy tác dụng bảo vệ rất tốt cho những công dân mạng tích cực tham gia giám sát hoạt động của bộ máy công quyền.

d) Chi phí giám sát tiết kiệm hơn

Sự thuận tiện, hiệu quả và dễ vận hành của giám sát dư luận xã hội trực tuyến đã giúp giảm đáng kể chi phí vật chất của giám sát dư luận truyền thống. Hơn nữa, việc giám sát của dư luận trực tiếp có sự tham gia chung của hàng triệu cư dân mạng đến từ các khu vực, ngành nghề, lĩnh vực khác nhau. Họ thực hiện quyền giám sát và cung cấp thông tin về các hành vi tiêu cực, sai phạm của các cá nhân, tổ chức lên internet; điều này giúp cho công tác điều tra, kiểm tra thực tế được dễ dàng hơn, chi phí tiết kiệm hơn.

Tuy nhiên, bên cạnh những ưu điểm, sự giám sát của dư luận xã hội trực tuyến cũng còn tồn tại một số vấn đề và tiềm ẩn những nguy cơ, thách thức không hề nhỏ. Cụ thể là:

Thứ nhất, tính chân thực của dư luận xã hội trực tuyến không thực sự bảo đảm. Với “bức tường” ẩn danh,

bất kỳ ai cũng có thể đưa tin, thảo luận hoặc thậm chí lạm dụng internet để đưa tin sai sự thật, tin chưa được xác minh, tin bịa đặt, vu khống. Có thể nói, tính nghiêm túc, chuyên nghiệp và xác thực của giám sát dư luận xã hội trực tuyến không được bảo đảm tuyệt đối. Không ít thông tin mà dư luận xã hội trực tuyến đưa ra chỉ là tin đồn hoặc suy đoán thiếu căn cứ. Tuy nhiên, chúng ta không thể đánh đồng một cách giản đơn tất cả những thông tin chưa chính xác với vu khống, bịa đặt, bởi không ít trường hợp, do nhận thức chưa đầy đủ, hoặc do những hạn chế về điều kiện chủ quan và khách quan mà xuất hiện những sai lệch trong nhận định. Điều này đòi hỏi cần có sự xác định thấu đáo các sự việc do việc giám sát của dư luận xã hội trực tuyến cung cấp, nhằm đảm bảo việc giám sát được thực hiện đúng đắn, tránh làm tổn hại đến những người vô tội.

Thứ hai, nguy cơ “ném đá giấu tay”, “ném đá cộng đồng” và phát sinh bạo lực từ dư luận xã hội trực tuyến luôn thường trực, hiện hữu. Hiện nay, trên internet đang diễn ra một hiện tượng phổ biến đó là một số cư dân mạng lạm dụng quyền giám sát ở các mức độ khác nhau, tung tin đồn thất thiệt về các cá nhân, cơ quan, tổ chức lên internet, xâm phạm quyền và lợi ích hợp pháp của người khác hoặc bày tỏ sự bất mãn với xã hội. Sau khi các thông tin sai lệch được đăng lên, dưới hiệu ứng trường của dư luận xã hội trực tuyến với sức mạnh gắn kết, nó khơi dậy sự cộng hưởng về tình cảm, tư tưởng đối với những người tham gia, hình thành nên một nhóm dư luận có chung quan điểm, tư tưởng; từ đó cùng nhau “ném đá” những cá nhân, cơ quan, đơn vị mà họ không ưa thích, hoặc trái với quan điểm của họ. Từ đó, các thông tin sai lệch được tổng hợp, phóng đại và lan truyền mạnh mẽ, dẫn đến hiện tượng “ném đá cộng đồng”, “ném đá giấu tay” từ dư luận xã hội trực tuyến; và như vậy gây ra hiện tượng: sự việc bắt đầu từ sự giám sát của dư luận xã hội và kết thúc bằng bạo lực mạng.

Thứ ba, dư luận xã hội trực tuyến dễ bị thao túng, biến dạng. Hiện nay, trên internet xuất hiện ngày càng phổ biến hiện tượng một số người lợi dụng triệt để tài nguyên mạng và quy tắc vận hành mạng, nhất là các phương tiện truyền thông xã hội để tạo ra dư luận giả và thao túng dư luận một cách trắng trợn, nhằm “đốt mũ” dư luận xã hội trực tuyến, những người này thường có động cơ nham hiểm, lợi dụng nền tảng mạng với chiêu bài thực hiện quyền giám sát để cố tình gây nhầm lẫn cho công chúng và đánh lạc hướng dư luận xã hội. Đặc biệt, đã xuất hiện không ít những đối tượng được gọi là “thủ lĩnh mạng” cố tình dẫn dắt cư dân mạng hiểu sai, lệch lạc về những vấn đề xã hội, từ đó, kích động hội, nhóm của mình ở các vùng, miền khác nhau tham gia biểu tình chống phá chính quyền, gây ra những thách thức to lớn đối với an ninh tư tưởng, an ninh chính trị của đất nước...

3. Các giải pháp phát huy vai trò, thế mạnh của internet và dư luận xã hội trực tuyến trong công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực

Trước hết, phải nhận thức đúng về hoạt động phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên mạng. Internet đã mở ra một kênh mới để dư luận xã hội chia sẻ thông tin và bày tỏ ý kiến về những hành vi tham nhũng, tiêu cực; trở thành một kênh thuận tiện, an toàn để quần chúng nhân dân tham gia và thảo luận các công việc của Đảng, Nhà nước và hệ thống chính trị; là một kênh giám sát độc lập với giám sát nội bộ như kiểm tra, giám sát, kỷ luật đảng, giám sát của cơ quan tư pháp và giám sát của báo chí, kênh thông tin đại chúng chính thống của Đảng, Nhà nước. Việc thực hiện phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên mạng có sự gắn kết và độc lập mạnh mẽ, đồng thời mang lại nhiều khả năng hơn cho việc phòng, chống tham nhũng, tiêu cực và xây dựng Đảng và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh, thúc đẩy xây dựng văn hóa liêm chính trong xã hội và toàn hệ thống chính trị. Trên thực tế, việc đẩy mạnh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet một cách có trật tự, kỷ cương cũng sẽ góp phần nâng cao tính công khai, minh bạch của nền chính trị dân chủ, đồng thời giúp nâng cao ý thức công dân của toàn xã hội, để người dân tích cực tham gia các hoạt động, công việc xã hội. Bên cạnh đó, phải tinh táo nhận thức rằng, phòng, chống tham nhũng, tiêu cực là một hoạt động vô cùng phức tạp mang tính hệ thống. Sức mạnh của giám sát của dư luận xã hội trực tuyến quả thực rất lớn, nhưng những thông tin có được từ loại giám sát này thường chỉ mang tính tham khảo. Việc phòng, chống tham nhũng, tiêu cực không thể chỉ dựa vào sức mạnh của dư luận xã hội trực tuyến, mà chủ yếu phải dựa vào cơ chế bên trong của hệ thống chính trị để giải quyết. Vì vậy, một mặt, chúng ta phải hết sức coi trọng vai trò phòng, chống tham nhũng, tiêu cực của internet và dư luận xã hội trực tuyến, mặt khác, không nên kỳ vọng quá cao vào điều này.

Thứ hai, phải sử dụng hợp lý internet để phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Dựa vào internet, có thể thúc đẩy công tác phòng chống tham nhũng, tiêu cực ở ít nhất ba khía cạnh: (1) *Hoạt động này cung cấp thêm đầu mối chống tham nhũng, tiêu cực:* Việc cung cấp, tiết lộ thông tin trên internet, điều tra trực tuyến

và các hình thức khác sẽ cung cấp cho các cơ quan hữu quan có thêm các manh mối phong phú, cụ thể, trực tiếp cho việc đấu tranh chống tham nhũng, tiêu cực; (2) *Hoạt động này* có thể tạo thành một áp lực dư luận mạnh mẽ: Hiện tượng tham nhũng, tiêu cực sau khi bị cư dân mạng phanh phui, lan truyền trên internet sẽ lập tức thu hút sự chú ý rộng rãi, không chỉ tạo thành áp lực dư luận rất lớn đối với các đối tượng chịu sự giám sát mà còn có tác dụng cảnh báo, giáo dục rõ rệt đối với mọi cán bộ, đảng viên trong hệ thống chính trị; (3) *Hoạt động này* có thể giành được sự ủng hộ rộng rãi của quần chúng *nhân dân*: Phần lớn cư dân mạng tích cực cung cấp manh mối, tiến hành điều tra, theo dõi diễn biến của các vụ việc liên quan đến tham nhũng, tiêu cực; đồng thời, cũng tăng cường giám sát việc xử lý tình huống thông qua internet, tạo thành lực lượng chống tham nhũng, tiêu cực của quần chúng hùng hậu, có lợi cho việc ngăn chặn và đấu tranh với tham nhũng, tiêu cực. Phải thấu hiểu dư luận, lắng nghe dư luận, tiếp thu trí tuệ của quần chúng nhân dân, và sử dụng quyền lực chính trị thông qua giám sát dư luận xã hội trực tuyến, để thực hiện công việc phòng, chống tham nhũng, tiêu cực và thúc đẩy văn hóa liêm chính một cách vững chắc và hiệu quả.

Thứ ba, điều hành mạng lưới *phòng, chống tham nhũng, tiêu cực một cách có trật tự*. Sự gia tăng hoạt động phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên internet có thể khắc phục những hạn chế, sự mất an toàn, nguy cơ bị đe dọa đối với người tố giác, tố cáo, lên án, đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí trên các kênh tố giác, tố cáo truyền thống. Tuy nhiên, nếu hoạt động này không được tiếp nhận, xử lý, giải quyết đúng đắn sẽ dễ dẫn đến tình trạng mất lòng tin của quần chúng vào chính quyền và làm suy giảm việc tham gia vào công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực của quần chúng nhân dân. Các cơ quan, bộ, ban, ngành, địa phương cần tích cực vào cuộc, đề ra chủ trương, chính sách, thể chế và giải pháp cụ thể, rõ ràng, phù hợp thực tiễn đối với hoạt động này, như: mở trang web chuyên báo cáo tình hình phòng, chống tham nhũng, ban hành các biện pháp để thiết lập cơ chế làm việc nhằm phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trực tuyến và duy trì sự liêm chính trong hệ thống chính trị, thành lập trung tâm phòng, chống tham nhũng trên internet mở cửa cho công chúng tố giác, tố cáo hành vi tham nhũng tiêu cực; phản hồi và thông báo về kết quả điều tra, tối ưu hóa môi trường và chấp nhận khiếu nại hiệu quả, đồng thời công khai và giáo dục văn hóa chính trị liêm chính trong sạch; hướng dẫn chống tham nhũng có trật tự trên internet. Thiết lập cơ chế lãnh đạo đối với các tổ chức dư luận xã hội trực tuyến liên quan đến tham nhũng, tiêu cực. Thành lập Tổ chỉ đạo xử lý dư luận tham nhũng, tiêu cực trên internet do ủy ban kiểm tra hoặc ban nội chính các cấp chủ trì, chịu trách nhiệm cụ thể về việc thu thập ý kiến công chúng liên quan đến tham nhũng, tiêu cực trực tuyến, tổ chức và điều phối công việc của các bộ phận liên quan để xác minh, giám sát, báo cáo và công bố thông tin; đồng thời, sử dụng internet một cách khoa học và chính xác để thúc đẩy phòng, chống tham nhũng. Cần tăng cường sự phối hợp giữa các ban, bộ, ngành, cơ quan, đơn vị, địa phương nhằm thiết lập hệ thống hợp liên tịch để công tác thông tin dư luận xã hội về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực, tổ chức họp định kỳ, phản ánh dư luận lớn về tham nhũng và thông tin trên internet... tạo thành lực lượng chung phòng, chống tham nhũng trên cộng đồng mạng.

Thứ tư, phản hồi và xử lý thông tin liên quan về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Trước những vụ việc dư luận quan tâm liên quan đến tham nhũng, tiêu cực, các cơ quan kiểm tra, giám sát, kỷ luật đảng cũng như cơ quan nội chính, tư pháp phải làm nghiêm theo quy định của pháp luật; cần nghiên cứu và phán đoán thấu đáo các vấn đề được phản ánh trong dư luận mạng, xem xét đầy đủ phản ứng của cư dân mạng, tìm ra chân tướng sự việc một cách chính xác, xử lý đúng đắn, tạo uy tín cho mình. Mặt khác, cần phát huy đầy đủ vai trò của các phương tiện truyền thông chính thống với tư cách là một kênh định hướng dư luận, lấy sự thật làm cơ sở, phản bác những tin đồn thất thiệt, không chính xác và phóng đại trên internet, làm rõ sự thật và đạt được sự thống nhất hữu cơ của hiệu quả chính trị, pháp lý và xã hội. Các cơ quan kiểm tra, giám sát, kỷ luật đảng, cơ quan nội chính, tư pháp kịp thời phản hồi các bức xúc của xã hội bằng tiếng nói chính xác, khách quan để tăng uy tín, hạn chế tin đồn trên mạng, làm cư dân mạng tin tưởng vào hoạt động phòng, chống, đấu tranh với tham nhũng tiêu cực nói riêng và liêm chính của hệ thống chính trị nói chung, góp phần giữ ổn định xã hội.

Thứ năm, hoàn thiện cơ chế giám sát đối với việc nghiên cứu, phán đoán của dư luận xã hội liên quan đến tham nhũng, tiêu cực trên mạng. Các cơ quan kiểm tra, giám sát, kỷ luật đảng, nội chính, tư pháp cần thành lập các bộ phận để theo dõi, sàng lọc, phân tích, nghiên cứu và phán đoán dư luận xã hội trực tuyến liên quan đến tham nhũng, tiêu cực. Hằng ngày, chỉ định cán bộ tìm kiếm thông tin mạng trên internet và tiến hành sàng lọc, xử lý, nghiên cứu và phân tích thường xuyên các thông tin dư luận liên quan đến tham nhũng, tiêu cực;

đồng thời, tăng cường công tác giám sát hằng ngày đối với các lĩnh vực trọng điểm, chủ đề nóng và thường xuyên có hình thức phản hồi, báo cáo phản ánh với tập thể lãnh đạo. Cơ quan chuyên trách cần tăng cường quản lý thông tin liên quan đến tham nhũng, tiêu cực trên mạng, sử dụng nhiều phương tiện, kênh thông tin và đảm bảo pháp lý để thông tin về các vụ, việc, điểm nóng được dư luận quan tâm. Bên cạnh đó, công khai việc triển khai công việc, các biện pháp chính sách, các thông tin liên quan của cơ quan kiểm tra, giám sát, kỷ luật, nội chính, tư pháp mà xã hội quan tâm, kịp thời công khai tình hình giám sát, xử lý dư luận xã hội; hướng dẫn, kiểm soát định hướng dư luận đối với những vấn đề dư luận xã hội nhạy cảm liên quan đến trật tự, xã hội; góp phần gìn giữ hình ảnh, uy tín của Đảng và Nhà nước; làm trong sạch không gian mạng, ngăn chặn thông tin sai lệch, ác ý hoặc cố tình gây hiểu lầm cho dư luận./.

Ghi chú:

1. Hiệu ứng “quả cầu tuyết lăn” là thuật ngữ dùng để chỉ quá trình sự vật, hiện tượng từ trạng thái rất nhỏ và tự nó phát triển, trở nên lớn hơn (nghiêm trọng hơn, phức tạp hơn) và cũng có thể gây nguy hiểm, tai hại, giống như một quả cầu tuyết càng lăn càng to.

2. “Hiệu ứng cánh bướm” là thuật ngữ dùng để chỉ hiện tượng một biểu hiện nhỏ, không đáng lưu tâm, nhưng có thể sinh ra những hệ quả khôn lường; giống như một cái đập cánh của con bướm cũng có thể tạo ra sự thay đổi trong điều kiện gốc của hệ vật lý, kéo theo những thay đổi rõ rệt về thời tiết, thậm chí là tạo ra cơn lốc tại một địa điểm cách nơi con bướm đập cánh hàng vạn kilomet; đây là một hiệu ứng diễn ra rất tính vi, âm thầm, khó nhận thấy (CERSEI, 2021).

Tài liệu tham khảo

CERSEI (2021), *Bạn có biết: Hiệu ứng cánh bướm và những sự kiện ngoài đời thực ít người nhận ra*, Báo điện tử VTC News, ngày 17-4-2021, <https://vtc.vn/ban-co-biet-hieu-ung-canh-buom-va-nhung-su-kien-ngoai-doi-thuc-it-nguoi-nhan-ra-ar605187.html>.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2011a), Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, t.I, tr.196.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2011b), Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Sđd, t.II, tr.146.

Đảng Cộng sản Việt Nam (2007), *Văn kiện Đảng toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, t. 49, tr. 592.

Vũ Trọng Lâm (2022), *Xây dựng không gian mạng an toàn, lành mạnh, bảo đảm phục vụ tốt hoạt động thông tin, tuyên truyền và định hướng dư luận xã hội*, Tạp chí Cộng sản điện tử, ngày 04-12-2022, https://www.tapchicongsan.org.vn/web/guest/van_hoa_xa_hoi/-/2018/826445/xay-dung-khong-gian-mang-an-toan%2C-lanh-manh%2C-bao-dam-phuc-vu-tot-hoat-dong-thong-tin%2C-tuyen-truyen-va-dinh-huong-du-luan-xa-hoi.aspx.